

**UCHWAŁA NR/2025
RADY MIEJSKIEJ W OPOCZNI
z dnia**

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Gminy Opoczno
na lata 2025-2027**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 i 1572) oraz art. 176 pkt 1 i art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 177, 742, 743, 858 i 1572) Rada Miejska w Opocznie uchwała, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Wspierania Rodziny dla Gminy Opoczno na lata 2025-2027, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Opoczna.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia, z mocą obowiązującą od 1 stycznia 2025 r.

**Przewodniczący
Rady Miejskiej w Opocznie**

Dariusz Kołodziejczyk

p.o. DYREKTORA
Miejsko-Gminnego Ośrodka
Pomocy Społecznej w Opocznie

A. Wilk
mgr *Anna Wilk*

Uzasadnienie

W związku z kończącym się okresem obowiązywania Uchwały nr XLII/450/2021 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Gminy Opoczno na lata 2022-2024, zachodzi konieczność podjęcia nowej uchwały. Zgodnie z treścią art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 177 ze zm.), do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny. Obowiązek podjęcia uchwały wynika z art. 179 pkt.1 cytowanej ustawy.

Treścią Programu są zapisy mające charakter diagnoz, analiz, wniosków, planów, celów i zasad polityki, których założeniem jest ustalenie potrzeb rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i działań mających na celu ich wsparcie.

Celem Programu jest zabezpieczenie podstawowych potrzeb rodzin i dzieci oraz wzmocnienie roli i funkcji rodziny jako naturalnego środowiska rozwoju dziecka w jego naturalnej rodzinie lub jego powrotu do rodziny. Program ustala zadania, które realizować będą wyznaczone podmioty w zakresie wspierania rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Ze względu na powyższe, przyjęcie uchwały jest zasadne i konieczne.

p.o. DYREKTORA
Miejsko-Gminnego Ośrodka
Pomocy Społecznej w Opocznie

mgr Anna Witk

**Gminny Program Wspierania
Rodziny
dla Gminy Opoczno
na lata 2025-2027**

Spis treści

I. Wstęp.....	3
II. Wspieranie rodziny - podstawy teoretyczne	4
1. Rodzina.....	4
2. Typologia rodziny	4
3. Funkcje rodziny	5
4. Wychowanie	6
III. Wspieranie rodziny - podstawy prawne.....	6
1. Ustawodawstwo krajowe i lokalne	6
2. Zadania własne Gminy w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej:.....	7
2.1. Partycypacja w kosztach utrzymania dzieci z Gminy Opoczno.....	8
2.2. Ustawa o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”	9
IV. Diagnoza sytuacji rodzin na terenie Gminy Opoczno	10
1. Demografia.....	10
2. Edukacja i szkolnictwo	11
3. Wykształcenie.....	13
4. Beneficjenci korzystający z pomocy Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Opocznie.....	13
5. Praca socjalna.	16
6. Asystent rodziny jako element wsparcia rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi ..	16
V. Analiza SWOT.....	18
VI. Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2025-2027	20
1. Cel główny Programu.....	20
2. Cele szczegółowe Programu:	20
3. Realizacja Programu.....	20
4. Realizatorzy Programu	24
5. Adresaci Programu	24
6. Źródła finansowania.....	25
7. Monitoring, ewaluacja, sprawozdawczość	25
8. Podsumowanie.....	26
Spis tabel.....	27

I. Wstęp

Obowiązek opracowania Gminnego Programu Wspierania Rodziny wynika z art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 177 z późn. zm.), który w ramach zadań własnych gminy przewiduje „opracowanie i realizację 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny”. Program jest kontynuacją Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Gminy Opoczno na lata 2022-2024. Zgodnie z zapisem w preambule ww. ustawy: *„/.../ dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności, dla dobra rodziny, która jest podstawową komórką społeczeństwa oraz naturalnym środowiskiem rozwoju, i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dla dzieci, w przekonaniu, że skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiekowaniu się i wychowaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta poprzez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami”* naczelną zasadą realizacji programu jest współpraca wszystkich instytucji i podmiotów działających w obszarze wspierania rodziny.

Rodzina od zawsze stanowiła podstawową komórkę społeczną, na której opiera się społeczeństwo. W jej skład wchodzi odpowiednio: rodzice i dzieci. Rodzina jako grupa społeczna przekazuje wartości, dziedzictwo kulturowe, a przede wszystkim zapewnia ciągłość biologiczną społeczeństwa. Do prawidłowego rozwoju dziecko potrzebuje głównie stymulacji ze strony rodziny: miłości, zapewnienia poczucia bezpieczeństwa oraz zaspokajania podstawowych potrzeb. Rodzina ma za zadanie pełnić określone funkcje. Jako naturalne środowisko wychowawcze oddziałuje na osobowość każdego człowieka najsilniej i najdłużej, w sposób świadomy lub nieświadomy kształtuje jego wizję społeczeństwa, wyznawane wartości, sposób późniejszego funkcjonowania oraz wpływa na posiadane umiejętności interpersonalne.

Wobec niekwestionowanej roli rodziny w prawidłowym rozwoju dziecka należy dążyć do takich zmian w systemie wspierania rodziny, które pozwolą przyjść z pomocą w odpowiednim momencie, kiedy wystąpią pierwsze poważne trudności. Możliwość otrzymania kompleksowego wsparcia w sytuacji trudnej, kryzysowej jest podstawą do zatrzymania się i podjęcia działań zaradczych.

Równie ważną kwestią jest też wsparcie rodzin, które w pewnym momencie nie poradziły sobie z prawidłowym wypełnianiem obowiązków wobec dzieci. Praca ukierunkowana na nabycie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych, rozwinięcie posiadanych umiejętności, wskazanie zasobów, jakie posiada rodzina, może pozytywnie wpłynąć na dalsze jej funkcjonowanie. Myślą przewodnią zawsze musi być kwestia, że prawidłowo funkcjonująca rodzina jest najlepszym miejscem dla rozwoju i samorealizacji dzieci.

Ważnym aspektem Programu Wspierania Rodziny na lata 2025-2027 jest współpraca poszczególnych instytucji, które pracując oddzielnie, nie osiągną oczekiwanych rezultatów. Jedynie kompleksowa pomoc i wsparcie na zasadzie współpracy i zaangażowania przedstawicieli wielu środowisk daje nadzieję na osiągnięcie zamierzonych celów. Wspieranie

rodziny musi być oparte o nowe rozwiązania, mające charakter działań profilaktycznych i zmierzających do reintegracji rodziny, w zakresie funkcjonowania spójnego i skutecznego systemu pomocy dla rodziny, która przeżywa trudności w wypełnianiu funkcji rodzicielskich.

Celem opracowania dokumentu jest określenie potrzeb w zakresie wspierania rodziny oraz określenie kierunku działań w celu rozwoju efektywnego systemu wsparcia rodzin. Drugą ważną przesłanką opracowania niniejszego Programu jest konieczność zaprogramowania skoordynowanych działań, które w określonym czasie i sytuacji pozwolą na osiągnięcie założonych rezultatów.

II. Wspieranie rodziny - podstawy teoretyczne

1. Rodzina

„Pośród tych wielu dróg rodzina jest drogą pierwszą i z wielu względów najważniejszą. Jest drogą powszechną, pozostając za każdym razem drogą szczególną, jedyną i niepowtarzalną, tak jak niepowtarzalny jest każdy człowiek. Rodzina jest tą drogą, od której nie może on się odłączyć: Wszak normalnie każdy z nas w rodzinie przychodzi na świat, można więc powiedzieć, że rodzinie zawdzięcza się fakt bycia człowiekiem. A jeśli w tym przyjsciu na świat oraz w wchodzeniu w świat człowiekowi brakuje rodziny, to jest to zawsze wyłom i brak nad wyraz niepokojący i bolesny, który potem ciąży nad całym życiem”

(Jan Paweł II, „List do Rodzin”, n.23)

Według prawa rodzinnego, tj. Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego, rodziną jest związek małżeński kobiety i mężczyzny. Rodzina, która powstaje w chwili formalnego zawarcia związku małżeńskiego może obejmować co najwyżej dwa pokolenia tj. oprócz małżonków obejmuje ona dzieci. Dzieci są częścią rodziny do czasu wspólnego zamieszkiwania ze swoimi rodzicami.

Pojęcie rodziny nie oznacza jednak konieczności występowania pokrewieństwa pomiędzy jej członkami, gdyż rodziną w świetle prawa rodzinnego będą także rodziny zastępcze spokrewnione i niespokrewnione.

Na gruncie ustawy o pomocy społecznej pojęcie rodziny nie jest oparte na więzach pokrewieństwa. Za rodzinę w powyższym akcie, zgodnie z art. 6 pkt 14, uznaje się osoby spokrewnione i niespokrewnione, pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące, przy czym te dwie przesłanki muszą być spełnione łącznie.

2. Typologia rodziny

Najlepsze warunki do rozwoju człowieka ma rodzina pełna. Wg T.E. Olearczyk jest to taka rodzina, w której mężczyzna i kobieta związani są węzłem małżeńskim (sakramentalnym i cywilnym), połączeni silną więzią emocjonalną, mieszkają razem i wspólnie wychowują swoje dzieci. Rodzina taka może mieć różnorodny obraz i może to być:

- 1) rodzina zdrowa, wydolna wychowawczo oraz w dobrej sytuacji materialnej,
- 2) rodzina zdrowa, lecz biedna, w złej sytuacji materialnej,
- 3) rodzina zdrowa, wydolna finansowo, lecz niewydolna wychowawczo,

- 4) rodzina zdrowa, niewydolna wychowawczo, biedna,
- 5) rodzina zdrowa psychicznie i moralnie, lecz z nękającymi ją chorobami przewlekłymi, chorymi lub upośledzonymi dziećmi,
- 6) rodzina zagrożona patologią,
- 7) rodzina patologiczna.

Przeciwieństwem wyżej opisanej rodziny pełnej jest rodzina niepełna, czyli taka, w której rolę wychowawczą sprawuje tylko jedno z małżonków. Model takiej rodziny to: dziecko – matka, dziecko – ojciec. Rodzina ta może mieć następujący charakter:

- 1) niepełna pozytywna, zdrowa, wydolna wychowawczo, stabilna, zamożna,
- 2) niepełna pozytywna, wydolna wychowawczo, w złej sytuacji finansowej,
- 3) niepełna zagrożona, z różnymi trudnościami,
- 4) niepełna patologiczna.

Jednym z rodzajów rodzin niepełnych jest także rodzina zastępcza, która zajmuje się wychowaniem i rozwojem dzieci, których rodzice nie są w stanie wychować, bądź zmarli.

Kolejnym typem jest rodzina samotnej matki. Najliczniejszą grupę stanowią tu wdowy samotnie wychowujące dzieci, kobiety rozwiedzione oraz panny z dziećmi.

Czwartą kategorię stanowią rodziny zrekonstruowane, gdzie rodzic zawarł powtórny związek małżeński, a w którym wychowują się dzieci:

- z różnych związków,
- z poprzednich związków oraz z aktualnego,
- opuszczone przez ojca lub matkę z poprzedniego, ale nie z pierwszego związku małżeńskiego.

Dla dzieci żyjących w takim typie rodziny ważne jest, aby rodzinę charakteryzował silny związek emocjonalny między dziećmi i rodzicami.

Specyficzną formą rodziny jest konkubinaty (nieformalny związek). W tej nieformalnej rodzinie proces wychowawczy będzie zależeć od tego, kim są ludzie go tworzący. Dla dziecka ważne jest to, aby niezależnie od typu rodziny, w jakiej jest wychowywane, zostały zaspokojone jego potrzeby biologiczne, a przede wszystkim psychiczne.

3. Funkcje rodziny

„Funkcje rodziny, to tyle co wyspecjalizowane i permanentne działania i współdziałania członków rodziny, wynikające z bardziej lub mniej uświadomionych sobie przez nich zadań, podejmowanych w ramach wyznaczonych przez obowiązujące normy i wzory, a prowadzące do określonych efektów głównych i pobocznych”. W związku z koniecznością zaspokajania licznych potrzeb swoich członków oraz zrealizowania celów, jakie stawia przed nią szersza zbiorowość, instytucja rodzinna jako grupa społeczna posiada istotną cechę, mianowicie realizuje pewne funkcje (zadania).

Funkcje rodziny są ściśle związane z jej strukturą.

W. Okoń wyróżnia cztery podstawowe funkcje rodziny:

1. Prokreacyjna – wynikająca z dążenia człowieka do zaspokojenia popędu płciowego i posiadania potomstwa będące motywacją zawierania małżeństwa i tworzenia rodziny.

2. Wychowawcza – konsekwencja funkcji prokreacyjnej: udział rodziny w socjalizacji dziecka we wszystkich jej fazach: od wczesnej opieki do usamodzielnienia się, zapewnienia dzieciom odpowiedniego startu życiowego.
3. Gospodarcza – od niej zależy spełnienie poprzednich funkcji – prowadzenia gospodarstwa domowego zaspokajającego potrzeby materialne członków rodziny.
4. Sprawowanie pieczy – nad życiem członków, ich zachowaniem, kulturą, zdrowiem, trudnościami życiowymi.

4. Wychowanie

Wychowanie to bardzo długotrwały proces. Pierwszymi nauczycielami dzieci są ich rodzice i to oni przede wszystkim ponoszą odpowiedzialność za ich wychowanie. Wg W. Okonia „wychowanie w rodzinie, wychowanie w kręgu rodzinnym, stanowiącym pierwszą szkołę wychowania dla ogromnej większości ludzi; skłaniają się nań czynności opiekuńczo-pielęgnacyjne rodziców względem dzieci (...) oraz czynności wychowawcze w zakresie wychowania fizyczno-zdrowotnego, umysłowego, moralno-społecznego, religijnego

i estetycznego, jak również aktywność i działalność dzieci (...), stopniowo obejmująca wykonywanie różnorodnych zadań”.

Wychowawczej działalności rodziny nie jest w stanie zastąpić żadne inne środowisko wychowawcze. Dzieci odrzucone przez rodziców, pozbawione rodziny, chociaż opiekę nad nimi przejmuje państwo, dorastają w atmosferze pewnej dyskwalifikacji. Środowisko rodzinne jest najważniejszym czynnikiem decydującym o osobowości dziecka w rozwojowym okresie jego życia. Żłobek, przedszkole i szkoła tworzą sztuczne środowisko, natomiast rodzina tworzy naturalne środowisko wychowawcze. Niektórzy rodzice błędów wychowawczych w opiece nad dziećmi upatrują w działalności ww. placówek. Przebieg wychowania zależy od sytuacji, w jakiej się ono dokonuje. Inne jest wychowanie w przedszkolu, inne w szkole, a jeszcze inne w domu rodzinnym. W każdym z tych środowisk wchodzi w grę różne cele, warunki i czynniki wychowawcze. W przedszkolu dominują cele rekreacyjne, wychowawcze, a w szkole – cele dydaktyczne. W rodzinie natomiast na pierwszy plan wysuwa się wzajemna opieka, zaspokojenie potrzeb dziecka, rodzicielska troska o prawidłowy jego rozwój i wychowanie. Rodzina kształtuje pierwsze wyobrażenie dziecka o świecie, uczy je norm postępowania, odróżniania tego, co dobre a co złe.

Istnieje jednak wiele przeszkód na drodze dobrego wychowania rodzinnego. Wiążą się one m.in. z życiową sytuacją wielu rodzin oraz różnorodnymi szkodliwymi wychowawczo postawami rodziców.

III. Wspieranie rodziny - podstawy prawne

1. Ustawodawstwo krajowe i lokalne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. nr 78 poz. 483 z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. 2024 r. poz.177 z późn. zm.).

3. Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (t.j. Dz. U. 2023 r. poz. 1923 z późn. zm.).
4. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. 2024 r. poz. 1283 z późn. zm.).
5. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz. U. 2024 r. poz. 1673 z późn. zm.).
6. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. 2023 r. poz. 2151).
7. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. 2023 r. poz. 1939).
8. Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (t.j. Dz. U. 2024 r. poz. 1576 z późn. zm.).
9. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. 2024 r. poz. 323 z późn. zm.).
10. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz. U. 2023 r. poz. 1993 z późn. zm.).
11. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2809).
12. Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (t.j. Dz. U. 2024 r. poz. 1512);
13. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz. U. 2024 r. poz. 750 z późn. zm.).
14. Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustalaniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (t.j. Dz. U. 2024 r. poz. 246).
15. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 292, poz. 1720).
16. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011r., w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. z 2011 r. Nr 209 poz. 1245).
17. Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025 stanowiący załącznik do Uchwały nr XXIX/306/2021 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 29 stycznia 2021 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025, zmieniony Uchwałą nr LXVIII/800/2024 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 29 stycznia 2024 r.
18. Uchwała nr LXVI/735/2023 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 29 listopada 2023 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu osłonowego Gminy Opoczno w zakresie dożywiania dzieci i młodzieży „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2024-2028”.

2. Zadania własne Gminy w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej

Zgodnie z art.176 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań własnych Gminy należy:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny;

- 2) tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
- 3) tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:
 - a) zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,
 - b) organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,
 - c) prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci;
- 4) finansowanie:
 - a) podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,
 - b) kosztów związanych z udzielaniem pomocy, o której mowa w art. 29 ust. 2, ponoszonych przez rodziny wspierające;
- 5) współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;
- 6) sporządzanie, zgodnie ze wzorami udostępnionymi drogą elektroniczną przez ministra właściwego do spraw rodziny, sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 187 ust. 3, w terminie:
 - a) do dnia 31 stycznia danego roku - za okres od dnia 1 lipca do dnia 31 grudnia poprzedniego roku,
 - b) do dnia 31 lipca danego roku - za okres od dnia 1 stycznia do dnia 30 czerwca danego roku;
- 7) prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

Mając na względzie powyższe uregulowania, preambułę do ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz zasadę dobra dziecka i dobra rodziny, opracowano Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2025-2027.

2.1. Partycypacja w kosztach utrzymania dzieci z Gminy Opoczno

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej określa zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej, traktując je jako dopełniające się i wzajemnie powiązane. Zgodnie z ustawą, zadaniem miny jest szeroko pojęta profilaktyka, praca z rodziną i pomoc w opiece i wychowywaniu dziecka. Natomiast zadania związane ze sprawowaniem rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej przypisane zostały powiatom.

Zgodnie z ww. ustawą, wydatki w zakresie utrzymania dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka, w placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym, ponosi gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej, w następującej wysokości:

- 1) 10% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka, w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
- 2) 30% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka, w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
- 3) 50% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka, w trzecim i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

Tabela nr 1. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej

Rok	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej	Koszty poniesione przez gminę (w zł)
2021	53	538 340,89
2022	56	697 757,93
2023	51	755 725,80

Źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie, na podstawie not księgowych wystawionych przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opocznie.

Wydatki na utrzymanie dzieci w pieczy zastępczej mają tendencję wzrostową. Analizy danych wskazują, że w kolejnych latach tendencja utrzyma się i Gmina Opoczno będzie ponosić z tego tytułu coraz większe wydatki, gdyż pobyt większości dzieci współfinansowany będzie w wysokości 50%. Wzrost nakładów finansowych na współfinansowanie pieczy instytucjonalnej wiąże się również ze wzrostem nakładów średnich miesięcznych wydatków przeznaczonych na utrzymanie dziecka w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej ustalonej corocznie.

2.2. Ustawa o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”

Z dniem 1 stycznia 2017 r. weszła w życie Ustawa o wsparciu kobiet w ciąży i rodziny „Za życiem” przepisy prawa dotyczą wsparcia w zakresie dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej oraz instrumentów polityki na rzecz rodziny, np.: zapewnienie dostępu do informacji w zakresie rozwiązań wspierających rodziny oraz kobiety w ciąży, jednorazowego świadczenia z tytułu urodzenia dziecka, u którego zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą jego życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu. Ustawa zakłada również, że rodziny uprawnione mogą zostać objęte pomocą asystentów rodziny, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Nowe rozwiązanie prawne zapewnia dostęp do poradnictwa w zakresie wspierania rodziny. W jego ramach można skorzystać ze wsparcia psychologicznego, pomocy prawnej (w szczególności w zakresie praw rodzicielskich i uprawnień pracowniczych), a także poradnictwa w zakresie przewycięzania trudności w pielęgnacji i wychowaniu dziecka, dostępu do rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz świadczeń opieki zdrowotnej.

Tabela nr 2. Liczba rodzin, którym udzielono wsparcia

Rok	Liczba rodzin, którym udzielono wsparcia
2021	1
2022	1
2023	2

Źródło: Dział Świadczeń Rodzinnych i Alimentacyjnych Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie

IV. Diagnoza sytuacji rodzin na terenie Gminy Opoczno

1. Demografia

Gmina Opoczno jest gminą miejsko-wiejską, należącą do województwa łódzkiego, powiatu opoczyńskiego. Jak wynika z danych GUS Gmina Opoczno ma 31 879 mieszkańców, czyli zamieszkuje ją 41,3% ludności powiatu. Gmina stanowi 18,3 % powierzchni powiatu. Siedzibą gminy jest miasto Opoczno. Gmina podzielona jest na wsie obejmujące sołectwa: Adamów, Antoniów, Bielowice, Brzustówek, Bukowiec Opoczyński, Dzielna, Januszewice, Janów Karwicki, Karwice, Kliny, Kraszków, Kraśnica, Kruszewiec, Kolonia Kruszewiec, Libiszów, Kolonia Libiszów, Międzybórz, Modrzew, Modrzewek, Mroczków Duży, Mroczków Gościnnie, Ogonowice, Ostrów, Różanna, Sielec, Sitowa, Sobawiny, Sołek, Stuzno, Stuzno Kolonia, Wola Załęzna, Wygnanów, Wólka Karwicka, Kolonia Wólka Karwicka, Zameczek, Kolonia Ziębów.

Tabela nr 3. Liczba ludności w Gminie Opoczno w latach 2021-2023

Rok	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
2021	33 382	17 128	16 254
2022	32 036	16 475	15 561
2023	32 036	16 397	15 482

Źródło: www.polskawliczbach.pl

Tabela nr 4. Liczba ludności - struktura według wieku w Gminie Opoczno w latach 2021-2023

Rok	Wiek przedprodukcyjny (0-17 lat)	Wiek produkcyjny (18-64)	Wiek poprodukcyjny (60+)	Ogółem
2021	6 261	20 289	6 749	33 299
2022	6 147	19 803	6 927	32 877
2023	5 643	19 288	7 572	32 503

Źródło: Raport o stanie Gminy Opoczno.

Analizując powyższe dane można zauważyć tendencję malejącą dotyczącą ogólnej liczby mieszkańców gminy Opoczno. W ogólnej liczbie ludności gminy większość stanowiły kobiety. Społeczeństwo gminy Opoczno starzeje się, spada populacja osób w wieku produkcyjnym.

Tabela nr 5. Ruch naturalny ludności w Gminie Opoczno w latach 2021-2023

Rok	Liczba urodzeń	Liczba zgonów	Przyrost naturalny
2021	270	418	-148
2022	263	379	-116
2023	211	324	-113

Źródło: Raport o stanie Gminy Opoczno.

Liczba urodzeń w porównywalnych latach była niższa od liczby zgonów. W 2021 roku różnica między liczbą urodzeń a liczbą zgonów wyniosła -148, w 2022 roku -116, a w 2023 roku -113, co świadczy o ujemnym przyroście naturalnym.

2. Edukacja i szkolnictwo

Głównym zadaniem oświatowym Gminy jest zapewnienie kształcenia, wychowania i opieki w publicznych przedszkolach, w innych formach wychowania przedszkolnego, a także w szkołach podstawowych.

Tabela nr 6. Liczba uczniów, liczba dzieci w wychowaniu przedszkolnym oraz liczba oddziałów w roku szkolnym 2023/2024 wg stanu na 30.09.2023 r. (Organ prowadzący: Gmina Opoczno)

Nazwa szkoły/placówki	Liczba uczniów ogółem	Liczba oddziałów ogółem	Wychowanie przedszkolne
PRZEDSZKOLE NR 2 W OPOCZNIE	51	2	51
PRZEDSZKOLE NR 4 W OPOCZNIE	100	4	100
PRZEDSZKOLE NR 5 W OPOCZNIE	103	4	103
PRZEDSZKOLE NR 6 W OPOCZNIE	100	4	100
PRZEDSZKOLE NR 8 W OPOCZNIE	158	7	158
PUNKT PRZEDSZK. W SP w BIELOWICACH	21	1	21
SZKOŁA PODSTAWOWA W MODRZEWIU	102	10	37
SZKOŁA PODSTAWOWA W KRAŚNICY	67	9	15
SZKOŁA PODSTAWOWA W BIELOWICACH	115	9	16
SZKOŁA PODSTAWOWA W JANUSZEWICACH	90	10	34
SZKOŁA PODSTAWOWA W LIBISZOWIE	166	10	34
SZKOŁA PODSTAWOWA W SIELCU	105	9	44
SZKOŁA PODSTAWOWA W WYGNANOWIE	97	10	33
SZKOŁA PODSTAWOWA W BUKOWCU OPOCZYŃSKIM	92	9	40

SZKOŁA PODSTAWOWA W MROCZKOWIE GOŚCINNYM	123	10	33
SZKOŁA PODSTAWOWA W OGONOWICACH	125	9	21
SZKOŁA PODSTAWOWA NR 1 W OPOCZNIE	783	33	50
SZKOŁA PODSTAWOWA NR 2 W OPOCZNIE	372	20	44
SZKOŁA PODSTAWOWA NR 3 W OPOCZNIE	507	22	25
SAMORZĄDOWE LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE W OPOCZNIE	657	21	0
Razem	3934	213	959

Źródło: Raport o stanie Gminy Opoczno.

Dużym wsparciem dla uczniów szkół z terenu naszej gminy, jak i ich rodziców jest pomoc materialna w postaci **stypendium szkolnego**. Stypendium szkolne może otrzymać uczeń znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej wynikającej z niskich dochodów w rodzinie, w szczególności, gdy w rodzinie tej występuje: bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność, brak umiejętności wypełniania funkcji opiekuńczo – wychowawczych, alkoholizm lub narkomania, a także gdy rodzina jest niepełna lub wystąpiło zdarzenie losowe. Stypendium szkolne może być udzielane w formach:

- 1) całkowitego lub częściowego pokrycia kosztów udziału w zajęciach edukacyjnych, w tym wyrównawczych, wykraczających poza zajęcia realizowane w szkole w ramach planu nauczania, a także udziału w zajęciach edukacyjnych realizowanych poza szkołą;
- 2) pomocy rzeczowej o charakterze edukacyjnym, w tym w szczególności zakupu podręczników; całkowitego lub częściowego pokrycia kosztów związanych z pobieraniem nauki poza miejscem zamieszkania (uczniowie szkół ponadgimnazjalnych oraz słuchacze kolegów).
- 3) świadczenia pieniężnego.

Edukację szkolną na terenie gminy Opoczno, którego organem prowadzącym jest Starostwo Powiatowe w Opocznie – zapewnia również Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy „Centrum Edukacji i Rozwoju” im. św. Jana Pawła II w Opocznie. Jest to jedyna w powiecie specjalistyczna placówka kształcąca uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Placówka ściśle współpracuje z działającymi na rzecz dziecka i rodziny jednostkami z terenu powiatu oraz instytucjami pozarządowymi (fundacje, stowarzyszenia, organizacje). Podejmuje szeroko zakrojone działania integrujące i promujące ją w środowisku lokalnym, np. cyklicznie odbywające się uroczystości, konkursy tematyczne, olimpiady przedmiotowe na szczeblu wojewódzkim, imprezy sportowe, spotkania integracyjne z udziałem uczniów innych szkół i placówek oraz rodziców. Skutkuje to wysoką frekwencją uczniów, dużym zaangażowaniem podopiecznych w życie szkoły, szybką adaptacją dzieci do warunków szkolnych.

Tabela nr 7. Liczba uczniów z podziałem na etapy kształcenia w roku 2023

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy „Centrum Edukacji i Rozwoju” im. Św. Jana Pawła II w Opocznie	Przedszkole	19
	Szkoła Podstawowa Specjalna	46
	Branżowa Szkoła I stopnia	11
	Szkoła Specjalna Przystosowująca do pracy	16

Źródło: raport o stanie Powiatu Opoczyńskiego za rok 2023

3. Wykształcenie

Wykształceniem określamy poświadczoną dokumentem wiedzę zdobytą w oficjalnym systemem nauczania. Jest to zasób wiedzy, umiejętności i sprawności umożliwiające jednostce poznanie otaczającego świata i skuteczne w nim działanie, wykonywanie określonego zawodu; wynik kształcenia i samokształcenia.

Tabela przedstawiona poniżej wskazuje na poziom wykształcenia mieszkańców Gminy Opoczno wyrażony w procentach.

Tabela nr 8. Wykształcenie mieszkańców Gminy Opoczno (2023 r.)

Poziom wykształcenia	Wyrażony w %
Podstawowe nieukończone	3,7
Podstawowe ukończone	21
Zasadnicze zawodowe	22,8
Średnie zawodowe	19,4
Średnie ogólne	13,2
Policealne	2,4
Wyższe	17,4

Źródło: www.polskawliczbach.pl

Analizując dane zawarte w tabeli nr 8 można zauważyć, że wśród osób zamieszkujących Gminę Opoczno największy odsetek stanowią osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe, natomiast najmniejszy procent stanowią osoby z wykształceniem policealnym.

4. Beneficjenci korzystający z pomocy Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Opocznie

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu wspieranie osób i rodzin w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych, z którymi nie są w stanie sobie poradzić, wykorzystując własne możliwości i uprawnienia. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w godnych warunkach. Pozwala także zapobiegać trudnym sytuacjom życiowym, wspierając ich przy usamodzielnieniu się oraz integracji ze środowiskiem. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w formie finansowej, rzeczowej oraz w formie usług. System świadczeń pomocy społecznej wspiera finansowo osoby i rodziny o niskich dochodach oraz pozbawione dochodu.

Tabela nr 9. Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2021-2023

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
2021	595	1387
2022	608	1406
2023	656	1461

Źródło: Dane własne Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Opocznie

Dane zawarte w tabeli nr 10 przedstawiają tendencję wzrostową beneficjentów korzystających z pomocy społecznej w obszarze świadczeń finansowych.

Tabela nr 10. Liczba osób korzystających ze wsparcia Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Opocznie z wyszczególnieniem powodów wsparcia

Powody udzielenia pomocy i wsparcia	Liczba osób ogółem w latach 2021-2023		
	2021	2022	2023
Długotrwała lub ciężka choroba	441	388	445
Niepełnosprawność	477	517	527
Bezrobocie	614	619	724
Ubóstwo	443	484	492
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	240	269	329
Potrzeba ochrony macierzyństwa	41	31	35
Potrzeba ochrony macierzyństwa w tym wielodzietność	294	297	309
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w tym rodziny niepełne	187	174	231
Alkoholizm	49	47	55
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w tym rodziny wielodzietne	203	234	250
Bezdomność	30	28	28
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	28	33	32
Przemoc w rodzinie	12	5	1
Sytuacja kryzysowa	2	2	19
Narkomania	2	2	5
Zdarzenie losowe	8	8	2
Sieroctwo	2	4	1

Źródło: Dane własne Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Opocznie.

Z tabeli przedstawionej powyżej wynika, iż najczęstszym powodem przyznania świadczeń z pomocy społecznej było bezrobocie. Niepełnosprawność, ubóstwo oraz długotrwała lub ciężka choroba również są powodem korzystania ze wsparcia przez dużą liczbę

rodzin w porównaniu do innych powodów udzielenia pomocy. Najmniej rodzin w poszczególnych latach znalazło się w sytuacji kryzysowej, dotkniętych narkomanią czy przemocą domową oraz sieroctwem w rodzinie.

Świadczenia rodzinne jako element wsparcia rodzin w Gminie Opoczno

Celem świadczeń rodzinnych jest materialne wsparcie rodzin z dziećmi. Świadczenia rodzinne to między innymi zasiłek rodzinny wraz z dodatkami, świadczenia rodzicielskie, świadczenia pielęgnacyjne, świadczenia wychowawcze czy świadczenia z funduszu alimentacyjnego. Najczęstszymi powodami ubiegania się o pomoc były: bezrobocie, ubóstwo, niepełnosprawność oraz długotrwała choroba, bezdomność, wielodzietność, bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych.

Poniższa tabela obrazuje rodzaje świadczeń i liczbę rodzin z nich korzystających w ostatnich trzech latach.

Tabela nr 11. Rodzaje świadczeń rodzinnych, opiekuńczych oraz z funduszu alimentacyjnego.

Rodzaj świadczeń	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
	Liczba rodzin		
Zasiłki rodzinne	2278	2106	1660
Dodatki z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego	167	127	89
Dodatki z tytułu urodzenia dziecka	68	70	39
Dodatki z tytułu samotnego wychowywania dziecka	96	84	74
Dodatki z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	264	229	209
Dodatki z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego	752	681	557
Dodatki z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania	249	217	201
Dodatki z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej	536	500	422
Świadczenie rodzicielskie	94	91	90
Zasiłki pielęgnacyjne	1405	1440	1463
Świadczenia pielęgnacyjne	394	496	611
Specjalny zasiłek opiekuńczy	3	0	0
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka	174	168	134
Składki na ubezpieczenia społeczne opłacone za osoby pobierające świadczenia opiekuńcze	339	364	418

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego	274	227	219
Zasilek dla opiekuna	6	3	1
Świadczenie wychowawcze	4095	3708	0
Jednorazowe świadczenie „Za życiem”	1	1	2

Źródło: MGOPS w Opocznie na podstawie danych własnych.

5. Praca socjalna

Praca socjalna jest specyficzną działalnością zawodową, mającą na celu lepszą adaptację wzajemną osób, rodzin, grup i środowiska społecznego, w jakim żyją, oraz rozwijanie poczucia godności osobistej i odpowiedzialności jednostek na drodze odwoływania się do potencjalnych możliwości poszczególnych osób, do powiązań między profesjonalnych, a także sił i środków społecznych. Praca socjalna wspiera zmiany społeczne, rozwiązywanie problemów w stosunkach międzyludzkich oraz wydobywanie z ludzi sił i wolności, aby mogli osiągnąć dobrobyt. Używając teorii zachowań ludzkich i systemów społecznych, praca socjalna oddziałuje tam, gdzie ludzie wchodzą w interakcje ze środowiskiem. Fundamentem pracy socjalnej są zasady praw człowieka i sprawiedliwości społeczne.

Tabela nr 12. Liczba rodzin objęta pracą socjalną w latach 2021-2023.

Rok	2021	2022	2023
Liczba rodzin objętych wsparciem w ramach szeroko pojętej pracy socjalnej	130	46	53

Źródło: Dane własne Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Opocznie.

6. Asystent rodziny jako element wsparcia rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi

Praktykowaną formą wsparcia dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych jest wsparcie asystenta rodziny. Realizacja zadań asystenta rodziny prowadzona jest w oparciu o art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Współpraca z asystentem rodziny ma na celu podniesienie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych i komunikacyjnych rodziców, zredukowanie problemów edukacyjnych dzieci oraz niwelowanie niezaradności życiowej klientów. Jego zadania obejmują szeroki wachlarz działań mających na celu poprawę sytuacji rodzinnej oraz wspieranie ich w rozwiązywaniu trudności. Jego rola pozwala nie tylko na rozwiązywanie bieżących problemów, ale także na długoterminowe wspieranie rodzin w budowaniu zdrowszych relacji i poprawie jakości życia. Wspierając rodziny, asystent może przyczynić się do zwiększenia ich samodzielności i zdolności do radzenia sobie z trudnościami.

Asystent rodziny przede wszystkim pomaga w przezwyciężeniu trudności opiekuńczo-wychowawczych oraz problemów, z którymi borykają się rodziny na co dzień, motywuje do podjęcia zatrudnienia, by tym samym poprawić sytuację bytową rodziny, podejmuje również działania na rzecz podjęcia leczenia uzależnień w rodzinie objętej wsparciem. Systematyczna praca asystentów rodziny we współpracy z pracownikami socjalnymi oraz z innymi

specjalistami realizującymi zadania z zakresu wspierania rodziny, przyczyniła się do wzrostu kompetencji wychowawczych oraz poprawy ich funkcjonowania. Poprawa ta była zauważalna w wielu aspektach życia, członków rodzin objętych asystenturą.

Wsparcie asystentów rodziny jest również formą profilaktyki i przeciwdziałania sytuacjom, które obligują służby do umieszczania dzieci w pieczy zastępczej. Działania pomocowe realizowane przez asystentów prowadzone są również w sytuacji czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną. Wówczas ich celem jest przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczej i umożliwienie powrotu dziecka pod opiekę rodziców.

We współpracy z rodzinami ważną rolę odgrywa również pedagog, który współdziała z asystentem rodziny. W rodzinach objętych asystenturą rodzinną pedagog zajmuje się przede wszystkim takimi problemami jak bezradność rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, brak pozytywnych wyuczonych wzorców wychowawczych, problemy komunikacyjne w rodzinie oraz problemy edukacyjne dzieci. Pedagog propaguje zachowania sprzyjające właściwym postawom oraz wypełnianiu odpowiednich ról w rodzinie. Utrzymuje również stałą współpracę z placówkami oświatowymi w zakresie rozwiązywania problemów szkolnych i wychowawczych.

Poniższa tabela przedstawia liczbę rodzin korzystających z usług asystenta rodziny w ostatnich latach.

Tabela nr 13. Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny w latach 2021-2023.

Rok	Liczba rodzin
2021	47
2022	47
2023	58

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Opocznie.

Z powyższych danych wynika, że w 2023 roku nastąpił duży wzrost liczby rodzin objętych tą formą wsparcia.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie otrzymał dofinansowanie projektu Nr FELD.07.12-IP.01-0037/23-00 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027. Projekt „**Rodzina to całe szczęście**” realizowany będzie w okresie od 01.07.2024 – 30.06.2027 r.

Zadania realizowane w ramach projektu:

1. Usługa Asystenta rodziny;
2. Usługa w formie wsparcia pedagoga;
3. Usługa w formie porad prawnych;
4. Usługa w formie korepetycji: j. polski, j. angielski, matematyka, fizyka;
5. Usługa w formie warsztatów dla rodziców biologicznych: Gospodarowanie budżetem domowym, Warsztaty kulinarne;
6. Usługa nabywania umiejętności społecznych i wzmacniania więzi: Wyjazdowe

- warsztaty dla całych rodzin;
7. Usługa w formie grup samopomocowych lub grup wsparcia: spotkania z prelegentami-dietetykiem, laryngologiem, okulistą, stomatologiem, fizjoterapeutą, przedstawiciel Komendy Powiatowej Policji, konsultacje z psychologiem, mediator, spotkania z okazji Dnia Dziecka połączone z dniem rodziny, warsztaty Bożonarodzeniowe, szkolenia on-line dla rodziców biologicznych – Trening Kompetencji Rodzicielskich;
 8. Usługa w formie zajęć logopedycznych;
 9. Usługa w formie podnoszenia kompetencji kadry: szkolenia, kursy studia podyplomowe.

W ramach projektu zostanie zapewniony dostęp do usług dla 45 rodzin biologicznych (około 94 osoby) z terenu Gminy Opoczno. Będą to rodziny dysfunkcyjne lub przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych.

Będą to podopieczni MGOPS zagrożeni ubóstwem lub marginalizacją, doświadczający m.in. wielokrotnego wykluczenia społecznego.

Przemoc domowa

Pracownicy socjalni Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Opocznie prowadzą również pracę z rodzinami dysfunkcyjnymi, w których występuje przemoc. Procedurę „Niebieskie Karty” wszczyna się w każdym przypadku, w którym zaistnieje podejrzenie stosowania przemocy domowej. Prowadzenie danego postępowania nie ma jednak określonych ram czasowych. Czas pracy z rodziną wynika z jej indywidualnych potrzeb – uzależniony jest od sytuacji całej rodziny i osoby dotkniętej przemocą domową, ustalonego indywidualnego planu pomocy oraz zapewnienia zaspokojenia niezbędnych potrzeb – przede wszystkim potrzeby bezpieczeństwa.

Tabela nr 14. Skala zjawiska przemocy domowej w Gminie Opoczno w latach 2021-2023.

Rodzaj zjawiska	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
Ilość wszczętych procedur „Niebieskie Karty”	51	57	50
Liczba osób objętych procedurą „Niebieskie Karty”	196	232	240
Ilość grup diagnostyczno-pomocowych	164	140	138
Ilość zakończonych procedur „Niebieskie Karty” – ustanie przemocy domowej	14	20	33
Ilość zakończonych procedur „Niebieskie Karty” – brak zasadności podejmowania działań	16	21	17

Źródło: MGOPS w Opocznie na podstawie danych własnych

V. Analiza SWOT

Opracowana diagnoza, a także potrzeby i oczekiwania zgłaszane przez osoby działające w obszarze wsparcia rodziny umożliwiły sporządzenie analizy SWOT (ang. Strengths – mocne

strony, Weaknesses – słabe strony, Opportunities – szanse, Threats – zagrożenia), która określa mocne i słabe strony, a także szanse i zagrożenia systemu wsparcia rodziny w Gminie Opoczno.

1. Mocne strony:

- znajomość problemu i dobrze działające służby zajmujące się profilaktyką i wsparciem rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- dobrze przygotowana i stale doskonaląca umiejętności kadra instytucji działających na rzecz rodziny;
- zatrudnienie asystentów rodziny w ramach stosunku pracy w systemie zadaniowego czasu pracy;
- dobra współpraca z organizacjami pozarządowymi;
- poparcie działań i współpraca z samorządem gminnym;
- liczne oddziaływania profilaktyczne prowadzone w placówkach oświatowych zlokalizowanych na terenie gminy Opoczno;
- funkcjonowanie Świetlicy Środowiskowej „Przytulisko” oraz „Pozytywka” w Opocznie;
- działalność Zespołu Interdyscyplinarnego oraz Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i obowiązujące strategie, programy, akty prawne.

2. Słabe strony:

- bezradność i niskie kwalifikacje opiekunów – wychowawców rodziców;
- niski poziom świadomego rodzicielstwa;
- brak pozytywnych wzorców osobowych w rodzinach dysfunkcyjnych, odrzucanie autorytetów;
- wzrost liczby zachowań ryzykownych wśród dzieci i młodzieży;
- niewystarczająca ilość lokali chronionych/ mieszkań socjalnych;
- niewystarczający zasób lekarzy psychiatrów dziecięcych.

3. Szanse:

- wzrost świadomości i wiedzy na temat wypełniania funkcji opiekunów – wychowawców przez rodziców;
- wzrost umiejętności korzystania przez rodziny z różnych form wsparcia;
- aktywizacja osób długotrwale bezrobotnych;
- możliwość pozyskania środków zewnętrznych na realizację zadań;
- dalszy rozwój współpracy pracowników pomocy społecznej z instytucjami sektora publicznego, organizacjami;
- możliwość podnoszenia kwalifikacji przez pracowników MGOPS w Opocznie;
- rosnące wsparcie finansowe dla rodzin o charakterze socjalnym;
- możliwość skorzystania przez mieszkańców Gminy Opoczno ze wsparcia specjalistów w Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Opocznie.

4. Zagrożenia:

- zanik więzi i tradycji rodzinnych;
- rozpad związków (rozwoły, separacje);
- zaniedbania emocjonalne dziecka;
- bezradność w sprawach opiekunów-wychowawców rodzin;

- obniżanie się aspiracji życiowych;
- brak zainteresowania rodziców sposobem spędzania czasu wolnego przez dziecko;
- nasilenie negatywnych zjawisk: alkohol, narkotyki i inne środki odurzające;
- negatywne wzorce zachowań społecznych;
- wzrost agresji wśród dzieci i młodzieży;
- rosnące zapotrzebowanie na udzielania wsparcia osobom starszym (zjawisko starzenia się społeczeństwa) i niepełnosprawnym;
- wypalenie zawodowe pracowników.

VI. Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2025-2027

1. Cel główny Programu

Celem głównym Programu jest rozwijanie systemu wspierania rodziny w Gminie Opoczno, które będą sprzyjać prawidłowemu realizowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb rodzin niewydolnych opiekuńczo-wychowawczo.

2. Cele szczegółowe Programu:

- 1) podejmowanie działań profilaktycznych zmierzających do poprawy funkcjonowania rodzin i poprawy sytuacji dziecka.
- 2) podnoszenie jakości oraz efektywności usług na rzecz wspierania rodziny.
- 3) wspieranie rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze.
- 4) zapobieganie umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej z rodziny zagrożonej kryzysem, podejmowanie działań na rzecz powrotu dzieci już umieszczonych w pieczy zastępczej do rodziny biologicznej.
- 5) zapewnienie rodzinom poczucia bezpieczeństwa socjalnego i stabilizacji.

3. Realizacja Programu

Realizowane w ramach Programu zadania koncentrować się będą nie tylko na dziecku, ale również na całej rodzinie.

Program będzie realizowany na terenie Gminy Opoczno w latach 2025-2027.

Zaplanowane działania realizowane będą w formie ciągłej.

Cel szczegółowy nr 1	
Podejmowanie działań profilaktycznych zmierzających do poprawy funkcjonowania rodzin i poprawy sytuacji dziecka.	
Zadania	Osoba/zespół/instytucje odpowiedzialne za realizację
Działania na rzecz integracji rodzinnej, wspieranie aktywności społecznej rodzin poprzez prowadzenie pracy socjalnej z wykorzystaniem zasobów rodziny i środowiska lokalnego;	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie- pracownik socjalny, asystent rodziny

Diagnoza sytuacji rodziny oraz przyczyn kryzysu w rodzinie;	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie - pracownik socjalny
Działania edukacyjne na rzecz rodziców mające na celu poprawę świadomości rodzicielskich, m.in. wsparcie w prawidłowym wypełnianiu ról opiekuńczych oraz wychowawczych wobec dzieci;	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie - pracownik socjalny, asystent rodziny; placówki oświatowe, organizacje pozarządowe Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Ośrodek Interwencji Kryzysowej, Sąd Rodzinny – kurator społeczny, kurator zawodowy
Udzielanie pomocy w zakresie zdobywania umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego;	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie - pracownik socjalny, asystent rodziny, pedagog MGOPS
Objęcie rodziny wsparciem asystenta rodziny;	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie - pracownik socjalny, asystent rodziny,
Udzielanie rodzinom pomocy prawnej i psychologicznej poprzez skierowanie ich na konsultacje i poradnictwo specjalistyczne;	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie - pracownik socjalny, asystent rodziny, Placówki oświatowe, Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna, Ośrodek Interwencji Kryzysowej
Udzielanie wsparcia dzieciom w szczególności poprzez udział w zajęciach organizowanych przez placówki wsparcia dziennego;	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie, świetlice środowiskowe
Opracowywanie i wdrażanie projektów i programów profilaktyczno - edukacyjnych dla rodzin i dzieci;	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie- pracownik socjalny, asystent rodziny, Zespół Interdyscyplinarny, organizacje pozarządowe
Udzielanie informacji na temat leczenia i terapii osób uzależnionych.	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie - pracownik socjalny, asystent rodziny, Zespół Interdyscyplinarny, Ośrodek Interwencji Kryzysowej, Poradnia Leczenia Uzależnień, Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
<u>Cel szczegółowy nr 2</u> Podnoszenie jakości oraz efektywności usług na rzecz wspierania rodziny	
Zadania	Osoba/zespół/instytucje odpowiedzialne za realizację
Umożliwienie asystantom rodziny oraz pracownikom socjalnym korzystania ze szkoleń i superwizji	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie, Zespół Interdyscyplinarny
Zapewnienie dostępu do szkoleń i superwizji dla pracowników placówek oświatowych	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie, Zespół Interdyscyplinarny, Ośrodek Interwencji Kryzysowej

Współpraca z zespołem Interdyscyplinarnym, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami działającymi na rzecz dziecka i rodziny dotkniętej przemocą	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie, Zespół Interdyscyplinarny, placówki oświatowe, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, służba zdrowia, Komenda Powiatowa Policji w Opocznie, Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
Udzielanie informacji o instytucjach świadczących pomoc na rzecz rodziny, informowanie o możliwościach i perspektywach swojej sytuacji	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie, Zespół Interdyscyplinarny Ośrodek Interwencji Kryzysowej, placówki oświatowe, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna
Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami zajmującymi się pomocą dziecku i rodzinie	Urząd Miejski w Opocznie, Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie, świetlice środowiskowe, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe
Realizowanie przez placówki oświatowe programów profilaktycznych wspierających wychowanie dzieci i młodzieży oraz programów edukacyjno-wychowawczych przeciwdziałających dysfunkcjom społecznym	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie, placówki oświatowe

Cel szczegółowy nr 3

Wspieranie rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze

Zadania	Osoba/zespół/instytucje odpowiedzialne za realizację
Promowanie i wspieranie działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie, świetlice środowiskowe, placówki oświatowe
Organizowanie wydarzeń o charakterze integrującym rodziny	Urząd Miejski w Opocznie, Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie, świetlice środowiskowe, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe
Prowadzenie i rozwój oferty wsparcia dziennego	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie, świetlice środowiskowe
Realizacja rządowego programu dla rodzin wielodzietnych "Karta Dużej Rodziny"	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie
Prowadzenie grup wsparcia i samopomocy	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie, Ośrodek Interwencji Kryzysowej, świetlice środowiskowe

Cel szczegółowy nr 4

Zapobieganie umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej z rodziny zagrożonej kryzysem, podejmowanie działań na rzecz powrotu dzieci już umieszczonych w pieczy zastępczej do rodziny biologicznej

Zadania	Osoba/zespół/instytucje odpowiedzialne za realizację
Praca asystenta rodziny z rodziną biologiczną w sytuacji umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej;	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie - pracownik socjalny, asystent rodziny, pedagog MGOPS
Udzielenie pomocy rodzicom biologicznym w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej.	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie - pracownik socjalny, asystent rodziny, pedagog MGOPS, Powiatowy Urząd Pracy w Opocznie
Współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinnej lub instytucjonalnej pieczy zastępczej;	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie
Współpraca z organizatorem pieczy zastępczej, rodziną zastępczą, placówkami opiekuńczo-wychowawczymi;	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie -pracownik socjalny, asystent pedagoga MGOPS, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opocznie
Przydzielenie asystenta rodziny rodzicom, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie – pracownik socjalny, Sąd Rejonowy w Opocznie
Współpraca asystenta rodziny lub pracownika socjalnego z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej w przygotowaniu planu pomocy dziecku przebywającemu w pieczy zastępczej;	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie - pracownik socjalny, Sąd Rejonowy w Opocznie - kurator zawodowy, kurator społeczny, koordynator rodzinnej pieczy zastępczej
Udział asystenta rodziny lub pracownika socjalnego w okresowej ocenie sytuacji dziecka, której dokonuje organizator pieczy zastępczej;	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie – pracownik socjalny, Sąd Rejonowy w Opocznie – kurator zawodowy, kurator społeczny
Motywowanie rodziców biologicznych do utrzymywania osobistych kontaktów z dziećmi przebywającymi w pieczy zastępczej, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów oraz do współodpowiedzialności za sprawy dziecka;	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie – asystent rodziny, pedagog MGOPS, pracownik socjalny Sąd Rejonowy w Opocznie – kurator zawodowy, kurator społeczny, koordynator/opiekun rodzinnej pieczy zastępczej
<u>Cel szczegółowy nr 5</u> Zapewnienie rodzinom poczucia bezpieczeństwa socjalnego i stabilizacji	
Zadania	Osoba/zespół/instytucje odpowiedzialne za realizację
Udzielenie rodzinom będącym w trudnej sytuacji życiowej pomocy finansowej i rzeczowej	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie - pracownik socjalny,

Zapewnienie dzieciom i młodzieży pomocy w postaci posiłków w tym w ramach programu” Posiłek w domu i w szkole”	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie - pracownik socjalny,
Pomoc w formie usług “Opieka wychowawcza” oraz “Asystent Osobisty Osoby z Niepełnosprawnością”	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie
Poradnictwo i praca socjalna na rzecz rodzin z dziećmi świadczona przez MGOPS	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie - pracownik socjalny,
Tworzenie i realizacja projektów, których celem jest wyrównanie szans edukacyjnych dzieci oraz szans na rynku pracy dorosłych osób opuszczających pieczę zastępczą	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie, placówki oświatowe

4. Realizatorzy Programu

Realizatorami i Partnerami Gminnego Programu Wspierania Rodziny są wszystkie instytucje i organizacje, które prowadzą działania pomocowe, wspierające i terapeutyczne. Działania te mają za zadanie podnieść poziom umiejętności opiekuńczo- wychowawczych rodziców oraz przyczynić się do zwiększenia poziomu poczucia bezpieczeństwa.

- 1) podmioty samorządu gminnego:
 - a) Urząd Miejski w Opocznie,
 - b) Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie,
 - c) Miejska Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Opocznie,
 - d) Straż Miejska w Opocznie,
 - e) świetlice środowiskowe,
 - f) placówki oświatowe i kulturalne.
- 2) podmioty samorządu powiatowego i służby oraz instytucje o zasięgu powiatowym:
 - a) Komenda Powiatowa Policji w Opocznie,
 - b) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opocznie,
 - c) Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Opocznie,
 - d) Powiatowy Urząd Pracy w Opocznie,
 - e) Sąd Rejonowy w Opocznie,
 - f) Poradnia Leczenia Uzależnień w Opocznie,
 - g) placówki służby zdrowia,
 - h) psychologowie i pedagodzy szkolni,
 - i) organizacje pozarządowe - fundacje.

5. Adresaci Programu

Program skierowany jest przede wszystkim do rodzin wychowujących dzieci na terenie Gminy Opoczno, które przeżywają trudności w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczych oraz zagrożonych umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej. Program adresowany jest także do rodzin, którym Sąd ograniczył władzę rodzicielską lub pozbawił władzy rodzicielskiej. Gminny Program obejmować będzie także współpracę z rodzinami, których dzieci przebywają już w pieczy zastępczej, którego podejmowane

działania będą prowadzić do powrotu dziecka do biologicznego środowiska. Realizacja Programu polegać będzie na zasadach współdziałania z partnerami środowiska lokalnego, tj. instytucjami państwowymi, instytucjami samorządowymi, służbą zdrowia, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, których działania skierowane są na rzecz dziecka i rodziny. Dzięki podejmowanym zespołowo działaniom zostaną dopracowane odpowiednie warunki i możliwości dla stworzenia kompleksowej pomocy rodzinom, takim jak:

- rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
- rodziny, w tym niewydolne wychowawczo, niezaradne życiowo,
- rodziny żyjące w ubóstwie, w tym dotknięte bezrobociem,
- rodziny dotknięte przemocą,
- dzieci i młodzież zagrożona niedostosowaniem społecznym,
- rodziny z problemem długotrwałej choroby i niepełnosprawności.

6. Źródła finansowania

Źródłami finansowania lub współfinansowania przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2025-2027 będą:

- środki finansowe Gminy Opoczno,
- środki finansowe na dofinansowanie zadań własnych Gminy,
- środki finansowe z funduszy unijnych pozyskane zarówno przez jednostki organizacyjne miasta, jak i organizacje pozarządowe i inne podmioty realizujące projekty społeczne w partnerstwie z miastem,
- środki finansowe podmiotów współpracujących z miastem w zakresie realizacji zadań niniejszego programu,
- dotacje z budżetu państwa na realizację zadań zleconych,
- programy rządowe z zakresu wspierania rodziny.

7. Monitoring, ewaluacja, sprawozdawczość

Program będzie koordynowany przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie. Monitoring realizacji Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2025-2027 będzie polegał na gromadzeniu i analizowaniu informacji uzyskiwanych przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie oraz informacji pozyskiwanych od innych instytucji i podmiotów w zakresie wskazanym w programie.

Ewaluacja działań podejmowanych w Programie będzie polegała na ocenie skuteczności oraz jakości w odniesieniu do założonych celów, co w efekcie ma posłużyć do wyznaczenia kierunków ewentualnych zmian.

Realizacja Programu będzie monitorowana raz w roku. Sprawozdanie z realizacji Programu, zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, przedstawiane będzie Radzie Miejskiej w Opocznie do 31 marca każdego roku.

8. Podsumowanie

Program zakłada stworzenie optymalnych warunków wspomagających prawidłowe funkcjonowanie rodzin z dziećmi oraz ograniczanie zagrożeń poprzez rozwój kompleksowego systemu wsparcia na terenie Gminy Opoczno. Osiągnięcie tego celu będzie możliwe przy aktywnej współpracy instytucji powołanych do wspierania rodziny.

Zadania wynikające z powyższego Programu realizowane będą zgodnie z zasadą pomocniczości i z uwzględnieniem podmiotowości dziecka i rodziny. Szczególną uwagę należy zwrócić na podkreślenie potencjału i zasobów rodzin, aby umożliwić im, jak największą samodzielność w rozwiązywaniu problemów.

Ważnym elementem powodzenia w zakresie realizacji Programu będzie ścisła współpraca podmiotów zajmujących się sprawami rodziny i podejmowanie interdyscyplinarnych działań. Wspólne działanie pozwoli na zminimalizowanie problemów wśród rodzin, zapewni poczucie bezpieczeństwa w sytuacjach bezradności oraz stworzy spójny i skuteczny system wsparcia.

p.o. DYREKTORA
Miejsko-Gminnego Ośrodka
Pomocy Społecznej w Opocznie
Anna Witk
mgr Anna Witk